

Feliks Kaczanowski
(1904–1976)

Urodził się 27 maja 1904 r. w Krakowie jako syn Kazimierza Kaczanowskiego i Anny z Kossowskich. Jego ojciec był znanym działaczem i posłem z ramienia PPS. Wychowywany w rodzinie aktywnej społecznie i politycznie przejął częściowo poglądy ojca, w ciągu całego życia aktywnie uczestniczył w działalności politycznej. Jako 15-letni uczeń brał udział w obronie Lwowa, a w roku 1919 – w walkach o przyłączenie Śląska do Polski. Aktywność społeczna i polityczna, którą kontynuował podczas studiów i po ich ukończeniu istotnie zaważyła na jego pracy zawodowej, poglądach, a także pełnionych funkcjach. W okresie studiów działał w Polskiej Partii Socjalistycznej, po wojnie był aktywnym członkiem PZPR.

W 1924 r. rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego, absolutorium uzyskał 27 stycznia 1930 r., a tytuł doktora wszech nauk lekarskich w dniu 19 maja 1931 r. Pracę zawodową podjął dnia 1 lutego 1932 r. w Państwowym Szpitalu dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Tworkach. Po ślubowaniu, które złożył na ręce dyrektora szpitala, doc. dra Witolda Łuniewskiego, objął tu stanowisko asystenta. Aktywność Łuniewskiego i jego opracowania z dziedziny psychiatrii, istotnie wpłynęły na zainteresowania Kaczanowskiego psychiatrią sądową. Bliskie były mu też poglądy prof. Jana Mazurkiewicza, szczególnie jego dzieło o *Ewolucji i dyssolucji aktywności korowo-psychicznej*, czemu dał wyraz w artykule *W X rocznicę śmierci prof. J. Mazurkiewicza*. Dzięki pomocy i życzliwości Łuniewskiego, Kaczanowski w latach 1932–1937 kształcił się w Klinice Uniwersyteckiej w Burghölzli w Zurychu, opublikował prace o neurofizjologii, padaczkę, psychopatologii stwardnienia rozsianego i artykuły z zakresu psychiatrii penitencjarnej. W roku 1937 objął ordynaturę w Szpitalu Tworowskim, pełniąc jednocześnie funkcję redaktora Biuletynu Lekarskiego, a także Rzecznika Dyscyplinarnego Izby Lekarskiej Warszawsko-Białostockiej.

W okresie okupacji aktywnie uczestniczył w ratowaniu chorych w Tworkach przed eksterminacją, był lekarzem pruszkowskiego batalionu Armii Krajowej. W okresie Powstania Warszawskiego organizował wraz z innymi pracownikami szpitala ucieczki z pruszkowskiego obozu przejściowego, pomagał w ewakuacji z warszawskich szpitali, ratował zagrożonych komunistów, Żydów, żołnierzy Polski Podziemnej, intelektualistów.

Od 1944 r. pełnił funkcję dyrektora Szpitala Psychiatrycznego w Tworkach. Był to okres wyjątkowej pracy organizacyjnej. Na bazie szpitala w Tworkach powstały Klinika Psychiatryczna Akademii Medycznej oraz Instytut Psychoneurologiczny. Powstały także nowe szpitale psychiatryczne w Gorzowie Wielkopolskim, Branicach, Jarosławiu, Abramowicach i Morawicy oraz sanatoria w Garwolinie i w Warszawie, przy ul. Dolnej.

Jak już wspomniano, Kaczanowski był zaangażowany politycznie. W 1942 r. wstąpił do Robotniczej Partii Polskich Socjalistów, a później do PZPR. Był aktywnym członkiem tych organizacji. Po wojnie reprezentował Polskę Ludową w okupowanych Niemczech, organizował repatriacje Polaków, brał udział w zjazdach Ligi Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża w Oksfordzie i Genewie w 1946 r., w Paryżu i Belgradzie w 1949 r. W tamtych latach pracował także w Międzynarodowym Komitecie Poszukiwań Osób Zaginionych (Praga, Bruksela).

Udzielał się także w pracach reaktywowanego Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. W nowej Akademii Medycznej w Szczecinie wykładał psychiatrię, nie przyjął jednak stałego zatrudnienia, gdyż za swoje miejsce pracy zawsze uważał Tworki. Dawał temu wyraz wielokrotnie. Po odwołaniu go ze stanowiska dyrektora w dniu 15 marca 1976 r., pracował jako konsultant w zakresie psychiatrii sądowej.

Feliks Kaczanowski pozostawił po sobie 40 prac, nie wszystkie opublikowane. Z ważniejszych opracowań można wymienić: *Pieniaczy*, pozycję szczególnie pożyteczną dla psychiatrów biegłych sądowych; *Dzieje szpitala w Tworkach* – złożone z dwóch części: pierwsza z nich obejmuje okres od założenia szpitala do wybuchu II wojny światowej, druga jest bardziej szczegółowa, pisana niejako z autopsji, obejmuje okres 1939–1945; *Znaczenie kryminalne i społeczne zazdrości małżeńskiej i niewiary małżeńskiej* – domagał się tu m.in. przyspieszenia wydania ustawy psychiatrycznej chroniącej prawa chorych. W trudnych sprawach cywilnych, był zwolennikiem obrony praw pacjentów poprzez częściowe ich ubezwłasnowolnienie z oddaniem opieki odpowiedzialnym pracownikom społecznym, a z wykluczeniem nie spełniających obowiązków członków najbliższej rodziny.

Pozostawił po sobie niewiele obszerniejszych i poglądowych prac z zakresu psychiatrii sądowej, choć niewątpliwie miał w tym zakresie duże wiadomości. Być może miało to związek z licznymi obowiązkami biegłego sądowego praktyka i aktywisty społecznego. Jako praktyk – biegły był jednym z lepszych mistrzów, wykształcił wielu psychiatrów z zakresu psychiatrii sądowej, interesujące przypadki przedstawiał zwykle podczas posiedzeń klinicznych w szpitalu w Tworkach i na zebraniach Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Swoją obecnością w sądzie stwarzał klimat partnerstwa i bezpieczeństwa dla młodych lekarzy biegłych sądowych. W Sądzie Wojewódzkim w Warszawie mówiono w latach sześćdziesiątych-siedemdziesiątych, że jest największym autorytetem w psychiatrii sądowej, nauczycielem wielu psychiatrów sądowych. Warto odnotować, że Kaczanowski uczył psychiatrii sądowej nie tylko lekarzy, ale także pracowników sądownictwa i oficerów Milicji Obywatelskiej.

W Polskim Towarzystwie Psychiatrycznym pełnił funkcję przewodniczącego Oddziału Warszawskiego, był sekretarzem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego.

W szpitalu w Tworkach pracował nieprzerwanie przez 44 lata. jego praca znalazła uznanie władz, czego wyrazem były liczne odznaczenia państwowe (14), wśród nich Order Sztandaru Pracy II Klasy, Order Odrodzenia Polski III Klasy z Gwiazdą. Ale najważniejszymi były uznanie i szacunek w środowisku lekarzy, psychologów, pracowników administracji szpitala. Największą radość czerpał z kontaktu z chorymi. przez których postrzegany był jako człowiek prawy, wrażliwy na nieszczęście, nędzę i ludzkie cierpienie.

Zmarł w dniu 7 września 1976 r. Pochowany został wśród chorych na Tworkowskim Cmentarzu. W jego ostatniej drodze brali udział ludzie wierzący i niewierzący, przedstawiciele różnych grup społecznych i politycznych, ale głównie koledzy, uczniowie, psychiatry, psychologodzy, pielęgniarki, chorzy psychicznie i ich rodziny, pracownicy naukowcy wielu klinik psychiatrycznych oraz Instytutu Psychiatrii i Neurologii.

Zdzisław Majchrzyk